

article. Main features of drugs and psychotropic substances and their way of influence on mental and physical state of a person are observed, classification of mentioned features due to the different criteria is developed and represented, drugs, which mostly serve as the subject of organization and maintaining of drug dens are also determined in the article. It was determined that drug dens are mostly organized with the aim of using drugs in injection way. In comparison with drugs, which are used in oral or smoking ways, injections require certain room, tap water, sewage, heating appliances etc. Operating officer awareness in summarized data concerning the object of a crime under investigation gives him an opportunity to assess the investigation and search information properly and make mostly reasonable decision concerning its implementation, documentation of criminal activities and search of proving evidences.

Keywords: *drug den, subject of a crime, investigation and search description, drugs, psychotropic agents.*

УДК 343.985

В. В. КІКІНЧУК,

ад'юнкт

Харківського національного університету внутрішніх справ

ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ВИКРАДЕНЬ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

З урахуванням криміналістичних особливостей злочинів, пов'язаних з використанням бюджетних коштів в агропромисловому комплексі, виділено типові слідчі ситуації початкового етапу їх розслідування. Висвітлено зміст поняття типової слідчої ситуації, наведено основні тактичні завдання розслідування щодо кожної ситуації.

Ключові слова: *злочини в бюджетній сфері, типова слідча ситуація, агропромисловий комплекс, бюджетні кошти, початковий етап розслідування.*

З прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України діяльність органів досудового розслідування, зокрема підрозділів органів внутрішніх справ загалом, що спрямована на безпосереднє виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, кардинально змінилась. Це зумовлено внесенням змін до змістового наповнення окремих категорій, порядку проведення слідчих (розшукових) та інших дій, призначення експертиз, залучення експертів та спеціалістів; розширенням повноважень осіб – учасників кримінального провадження; частковою видозміною заходів забезпечення кримінального провадження і т. п. Ці обставини диктують нову координацію порядку здійснення кримінального провадження та відповідно необхідність поповнення такої наукової категорії, як криміналістична методика.

Важливим елементом для формування дієвої методики розслідування окремих видів злочинів є слідчі ситуації та відповідні їм алгоритми дій. Саме вибір правильної послідовності тих чи інших процесуальних, слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій в умовах, що склалися безпосередньо під

час виявлення будь-якого злочину, надасть змогу зменшити статистичні показники порушення встановлених чинним законодавством процесуальних термінів їх розслідування, тобто є запорукою швидкого, ефективного, повного, результативного та неупередженого розслідування. Не є винятком і злочини, пов'язані з використанням бюджетних коштів в агропромисловому комплексі (далі – АПК), що і обумовлює завдання цієї статті.

Даного роду дослідженням присвячено багато наукових праць відомих учених в галузі криміналістики, а саме О. Я. Баєва, Р. С. Белкіна, О. М. Васильєва, І. А. Возгріна, А. Ф. Волобуєва, В. К. Гавла, І. Ф. Герасимова, А. В. Іценка, О. Н. Колесніченка, В. О. Коновалової, В. П. Корж, Г. А. Матусовського, В. О. Образцова, М. О. Селіванова, Р. Л. Степанюка, С. С. Чернявського, С. Н. Чурилова та інших. Однак, незважаючи на сформовані науковцями принципово важливі твердження та положення в даному напрямку, залишається ряд невирішених питань саме щодо слідчих ситуацій на початковому етапі розслідування злочинних посягань на

бюджетні кошти в АПК. Останні характеризуються дещо вужчою актуалізацією і виступають рекомендаційним базисом для органів досудового розслідування. Саме ці обставини й визначають актуальність даного роду наукового дослідження.

Висвітлення основних положень підрозділу вважаємо за доцільне розпочати з розгляду поняття слідчої ситуації через призму криміналістичної науки.

У криміналістичній теорії надають перевагу двом підходам щодо трактування терміна «слідча ситуація», а саме широкому та вузькому [1, с. 52]. Так, під слідчою ситуацією розуміють складну систему взаємозв'язків, що створюють конкретні обставини роботи слідчого, та процес розслідування злочину загалом. Це існуюча на даний момент реальність, обстановка, в умовах якої проходить процес розслідування [2, с. 501]. На думку Р. С. Белкіна, вона складається з декількох груп компонентів: а) психологічного характеру: результат конфлікту між слідчим і особою (особами), яка протистоїть (-ять) йому; прояви психологічних властивостей слідчого та осіб – учасників кримінального провадження тощо; б) інформаційного характеру: обізнаність слідчого про обставини вчинення злочину; обізнаність осіб, які набули процесуального статусу в кримінальному провадженні, про стан розслідування та його можливості, наміри слідчого тощо; в) процесуального і тактичного характерів: стан провадження; можливість застосування запобіжного заходу; ізоляція один від одного осіб-учасників; можливість проведення конкретної слідчої (розшукової) дії тощо; г) матеріального та організаційно-технічного характерів: наявність зв'язку між черговою частиною та слідчо-оперативною групою; можливість мобільного маневрування наявними силами і засобами тощо [3, с. 136, 137].

Тобто вчений використовує широкий підхід для визначення поняття слідчої ситуації, що вміщує в собі значну кількість складових елементів. Воно широко розкриває значення виокремлення конкретних слідчих ситуацій у певний момент провадження окремих видів злочинів з урахуванням так званих «можливостей» органів слідства, що створюють емпіричне підґрунтя та суттєво впливають на розроблення науковообґрунтованих теоретичних положень і дієвих практичних рекомендацій щодо їх розслідування. Можливості органів досудового розслідування залежать від існуючої на даний момент реальності, а саме від: а)

інформації про особу (осіб), яка вчинила (-и) кримінальне правопорушення; б) предмета злочинного посягання; в) обстановки, що склалася навколо протиправного діяння (час, місце і т. п.); г) обраного способу вчинення злочину; г) залишених матеріальних та ідеальних слідів злочину; д) наявних сил і засобів.

У даному контексті слід погодитися з твердженням М. О. Селіванова, який вважає, що слідча ситуація впливає на методіку розслідування злочину значно більше, ніж криміналістична характеристика, що і належить врахувати в процесі планування розслідування у кримінальному провадженні [4, с. 58]. Справді, розглядаючи методіку розслідування окремих видів злочинів, їх криміналістична характеристика полягає в типізації, групуванні, класифікації, тобто, наприклад, у приведенні норм кримінального законодавства, що містяться в різних розділах Кримінального кодексу України, до логічно побудованої системи за значущими критеріями поділу й наданні видовим елементам відповідної характеристики, роз'ясненні основних положень, встановленні зв'язку між ними, закономірностей тощо. Що ж до слідчих ситуацій на умовно визначених етапах розслідування кримінальних правопорушень, а саме початковому та наступному, вони несуть не тільки інформацію рекомендаційного характеру, а й визначають конкретні комплекси слідчих дій у певному становищі, що зосереджується в сторонніх чинниках, їх аналізі й розробленні ефективних шляхів вирішення поставлених завдань, які прямо залежні від умов, в яких здійснюється провадження. Отже, слідча ситуація є невід'ємною частиною процесу розслідування різного роду злочинів, тоді як типова слідча ситуація – окремого виду кримінальних правопорушень.

Одним із прихильників вузького підходу визначення поняття «слідча ситуація» є С. Н. Чурилов. Учений вважає, що слідча ситуація являє собою інформацію доказового та допоміжного характеру про кримінальне правопорушення, якою володіє слідчий на визначений момент досудового розслідування [5, с. 20, 21]. Тобто слідчий будує план проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та процесуальних дій, визначає їх послідовність і динаміку, шукає оптимальні шляхи вирішення першочергових завдань кримінального провадження залежно від отриманих матеріальних та ідеальних слідів, непроцесуальної інформації про злочин. Даний підхід є логічно обґрунтованим для його практичного

застосування. Його вдалим доповненням слід вважати твердження В. М. Стратонова, на думку якого здійснювати пізнавальну діяльність на початковому етапі слідчому допомагають як сама інформація (матеріальнозафіксована та ідеально відображена) про злочин, так і інформаційні процеси, які надають змогу її виявляти, фіксувати, зберігати і використовувати, та методи і засоби пізнавальної діяльності [6, с. 123].

Щодо визначення терміна «типова слідча ситуація» існує багато дефініцій з метою розширення понятійного апарату і теоретичного роз'яснення вказаного означення. Так, С. С. Чернявський під типовою слідчою ситуацією розуміє інформаційну модель з найбільш значущими властивостями та ознаками процесу розслідування у кримінальних провадженнях щодо злочинів певної категорії. На підставі цієї моделі розробляються криміналістичні засоби, прийоми та методи вирішення конкретних ситуацій розслідування [7, с. 405]. Схожого підходу притримується і вчений-криміналіст А. Ф. Волобуєв, на думку якого типова слідча ситуація – це сукупність інформації (доказів та оперативно-розшукових відомостей), яка найбільш характерна для певного етапу розслідування у кримінальних провадженнях окремих категорій [8, с. 203].

Повертаючись до типових слідчих ситуацій на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних з використанням бюджетних коштів в АПК, ми виділили такі:

1. Отримання слідчим матеріалів досудового розслідування, що виділені прокурором в окреме провадження.

Даного роду слідча ситуація характеризується вже проведеними, зазвичай у великому обсязі, процесуальними діями під час досудового розслідування зазначеного виду кримінальних правопорушень, які слугують підставою для прийняття процесуального рішення щодо виділення матеріалів, які стосуються окремої категорії злочинів чи кола осіб, в окреме провадження, і зводиться до наступного.

Слідчий органу досудового розслідування, здійснюючи кримінальне провадження, яке об'єднує в собі одне чи декілька кримінальних правопорушень, доходить висновку, що матеріали досудового розслідування щодо особи, яка підозрюється у вчиненні кількох злочинів, або осіб, які підозрюються у вчиненні одного або більше кримінально каранних діянь, необхідно виділити в окреме провадження [9]. Потім слідчий звертається з обґрунтованими доводами до прокурора, після чого останній приймає від-

повідне процесуально-обґрунтоване рішення про виділення матеріалів досудового розслідування в окреме провадження.

Зазначені матеріали досудового розслідування, що виділені прокурором в окреме провадження, надсилаються до керівника органу досудового розслідування, який організовує досудове розслідування шляхом призначення слідчого, який здійснюватиме провадження вказаного (-их) злочину (-ів).

Вивчення матеріалів кримінального провадження встановлено, що слідчий, який безпосередньо вносив відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР), що свідчать про вчинення одного чи більше кримінальних правопорушень, після їх виділення в окреме провадження отримує вказані матеріали досудового розслідування для подальшого провадження. Це зумовлено тим, що особа, яку призначено керівником органу досудового розслідування провадити досудове розслідування до моменту внесення відповідних відомостей про вчинення злочину до ЄРДР, володіє всією необхідною інформацією як процесуального, так і непроцесуального характеру, обставинами та умовами, які склалися в ході розслідування, тобто реальною картиною (обстановкою), що дозволяє отримати достатні відомості про можливість досягнення відповідної мети, а значить, комбінувати напрямки проведення слідчих (розшукових) дій та прийняття обґрунтованих процесуальних рішень.

Під час досудового розслідування будь-якого злочину слідчий, використовуючи психологічні методи роботи з учасниками кримінального провадження, налаштовує вербальний зв'язок з ними, захищає їх права, свободи та законні інтереси, що забезпечує в майбутньому ефективну співпрацю та відповідно результативний і швидкий хід провадження. Наведені вище обставини обумовлюють актуальність слідчої практики, що склалася.

Однак трапляються випадки, коли керівник органу досудового розслідування, отримавши виділені матеріали кримінального провадження, призначає іншого слідчого, який здійснюватиме досудове розслідування, нерідко мотивуючи своє рішення величиною процентного співвідношення завантаженості штатних працівників зазначеного підрозділу органу внутрішніх справ. У даному випадку перед державним службовцем у ході розслідування бюджетних злочинів у сфері АПК виникають такі першочергові завдання: а) аналіз отриманих матеріалів досудового розслідування з

точки зору їх об'єктивності та повноти (чи були застосовані відповідні правові процедури стосовно кожного з учасників кримінального провадження); б) отримання необхідних роз'яснень з приводу проведених тих чи інших процесуальних дій, прийнятих відповідних процесуальних рішень від особи, у віданні якої знаходяться матеріали «основного» кримінального провадження; в) складання плану проведення невідкладних, обов'язкових слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) і процесуальних дій з метою отримання нових або ж перевірки вже зібраних доказів; г) визначення напрямку та допит нововиявлених свідків у кримінальному провадженні з метою встановлення всіх значущих обставин; г) відібрання пояснення від особи, котра підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, з метою встановлення її позиції щодо обстановки, що склалася (бачення ситуації, що виникла навколо неї), та отримання відповідної інформації про обставини його вчинення; д) проведення розмов консультативного характеру з працівниками банківських установ, територіальних підрозділів Державної фінансової інспекції України, аудиторами (ревізорами), експертами-бухгалтерами з метою отримання роз'яснень деяких аспектів діяльності суб'єктів господарської діяльності, державних установ (закладів, організацій) сфери управління органу державної виконавчої влади – Міністерства аграрної політики та продовольства України; е) проведення заходів щодо отримання необхідної документації, яка регламентує фінансово-господарську діяльність вищеперерахованих установ, закладів та організацій і має важливе значення для встановлення істини (виявлення, збір та належна фіксація матеріальних слідів злочину); є) перевірка або уточнення висновків судово-бухгалтерської експертизи, аудиторів.

2. Внесення слідчим відомостей до ЄРДР після самостійного виявлення ним з відповідного джерела обставин, що свідчать про вчинення злочину.

Вказана слідча ситуація передбачає ширший набір прийомів та операцій слідчого органу досудового розслідування, який безпосередньо виявив певні обставини. Це, насамперед, зумовлено невеликою кількістю матеріалів, що містять відомості саме про обставини протиправного діяння та обраний особою злочинця спосіб його реалізації. Зазвичай даного роду кримінальні провадження розпочинаються у зв'язку з виявленням та фіксацією ідеальних

слідів, що слугують «відповідним джерелом». За такої реальності слідчому необхідно вирішити ряд завдань у такий спосіб: 1) виокремлення обов'язкових обставин, які підлягають з'ясуванню під час досудового розслідування злочинного діяння; 2) проведення огляду місцевості (у випадках, коли мова йде про привласнення державного майна, придбаного за кошти, виділені з Державного бюджету України; надання органам державної влади завідомо неправдивої інформації про те, що господарство являє собою фермерське господарство з відокремленою фермерською садибою з метою отримання дотацій тощо), службових приміщень суб'єктів господарювання та державних установ, організацій, закладів у сфері функціонування агропромислового комплексу з метою вилучення документів та речей (кліше, серверів, твердотілих носіїв інформації тощо), які мають значення для кримінального провадження. За наявної можливості необхідно провести огляд всіх речей та документів, що підлягають вилученню, з подальшим опечатуванням та засвідченням підписами осіб-учасників вказаної слідчої (розшукової) дії; 3) встановлення та допит усіх ймовірних свідків скоєного злочину; 4) відібрання пояснення від особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення; 5) вирішення питання щодо вилучення необхідних документів, які мають значення для кримінального провадження (після аналізу інформації, отриманої від сторін та інших учасників досудового розслідування); 6) обрання способу вилучення документів (зазвичай приймається обґрунтоване рішення про проведення обшуку сільгосп-підприємств та (або) державних органів влади у зазначеному секторі економіки України, що брали участь у технологіях злочинної діяльності підслідного суб'єкта господарської діяльності, з метою вилучення документів, що відіграють важливу роль у встановленні істини й підбитті підсумків розслідування); 7) вивчення вилучених документів; 8) направлення запитів до територіальних органів Держземагентства, реєстраційних служб районних, районних у містах, міських, міськрайонних управлінь юстиції і т. п.; 9) призначення ревізій, судових експертиз.

3. Відкриття слідчим кримінального провадження після подання заяви суб'єктом господарської діяльності, повідомлення банківською установою про вчинене кримінальне правопорушення.

Вказана обстановка, в умовах якої проходить процес розслідування, за своїм змістовим

наповнення нагадує наведену вище слідчу ситуацію. Однак існують деякі прогалини в наявних відомостях, що свідчать про скоєний злочин, а саме: а) на момент відкриття кримінального провадження відсутня чітка інформація про особу злочинця; б) відсутність відомостей про функціональні обов'язки окремих працівників сільгоспідприємств, державних організацій, науково-дослідних закладів та бюджетних установ агрокомплексу; в) складність у частині оцінки протиправних діянь та приведення їх до норм чинного законодавства з метою надання правильної кваліфікації; г) плутанина у вирішенні питання щодо вилучення документів, необхідних для призначення ревізій та (або) судових експертиз, а саме в частині зазначення їх точного переліку, що є обов'язковим реквізитом клопотання до слідчого судді.

4. Відкриття слідчим кримінального провадження за результатами проведеної перевірки органами Державної фінансової інспекції України.

За наведених обставин слідчий отримує достатньо матеріалів проведеної ревізії, що свідчать про порушення законодавства та передбачають кримінальну відповідальність. Разом з тим він повинен розв'язати завдання ще й у такий спосіб: а) складання плану проведення першочергових слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та процесуальних дій з метою формування доказової бази; б) аналіз та роз'яснення акта ревізії; в) допит свідків з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального прова-

дження; г) відібрання пояснення від правопорушника та отримання інформації про первинні обставини вчинення злочину; г) вжиття заходів з вилучення документів, що являють собою предметну форму й прямо похідні від фінансово-господарських функцій суб'єктів, діяльність яких пов'язана з використанням бюджетних коштів в агропромисловому комплексі; д) встановлення інших суб'єктів господарської діяльності, які перебували у правових відносинах із підслідним об'єктом.

Висновки. Таким чином, одним із аспектів плановості, правильності та організованості розслідування злочинів, зокрема пов'язаних з використанням бюджетних коштів в АПК, є виокремлення типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування та вирішення ряду першочергових завдань особою, котра здійснює провадження вказаного виду кримінальних правопорушень.

Разом з тим ми пропонуємо під поняттям «типова слідча ситуація» розуміти сукупність умов, даних та інших факторів, які безпосередньо чи опосередковано впливають на особу, яка наділена правовим статусом, у певний момент розслідування нею окремого виду злочинів та диктують чітку послідовність інтелектуальної діяльності, як закономірного та властивого кожному розумового процесу (інколи на підсвідомому рівні: навик, отримані внаслідок життєвого досвіду, професійної діяльності тобто багаторазового повторення), що знаходить своє відображення в прийнятті відповідних процесуально-обґрунтованих рішень.

Список використаних джерел

1. Селиванов Н. А. Типовые версии, следственные ситуации и их значение для расследования / Н. А. Селиванов // Социалистическая законность. – 1985. – № 7. – С. 52–55.
2. Криминалистика : учеб. для вузов / Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин, Ю. Г. Корухов, Е. Р. Россинская ; под ред. Р. С. Белкина. – М. : Норма – Инфра-М, 1999. – 990 с.
3. Белкин Р. С. Курс криминалистики: в 3 т. Т. 3 : Криминалистические средства, приемы и рекомендации / Рафаил Самуилович Белкин. – М. : Юристъ, 1997. – 480 с.
4. Селиванов Н. А. Криминалистические характеристики преступлений и следственные ситуации в методике расследования преступлений / Н. А. Селиванов // Социалистическая законность. – 1977. – № 2. – С. 56–59.
5. Чурилов С. Н. Предмет расследования преступления: проблемы, пути решения : учеб.-практ. пособие / С. Н. Чурилов. – М. : Издат.-книготорг. центр «Маркетинг», 2002. – 76 с.
6. Стратонов В. М. Пізнавальна діяльність слідчого на початковому етапі розслідування / В. М. Стратонов // Держава та регіони. Серія «Право». – 2009. – № 4. – С. 121–125.
7. Чернявський С. С. Теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Чернявський Сергій Сергійович. – К., 2010. – 610 с.
8. Волобуєв А. Ф. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Волобуєв Анатолій Федотович. – Х., 2001. – 426 с.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10, 11–12, 13. – Ст. 88.

Надійшла до редколегії 26.07.2013

КИКИНЧУК В. В. ТИПИЧНЫЕ СЛЕДСТВЕННЫЕ СИТУАЦИИ НАЧАЛЬНОГО ЭТАПА РАССЛЕДОВАНИЯ ХИЩЕНИЙ СРЕДСТВ В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ

С учетом криминалистических особенностей преступлений, связанных с использованием бюджетных средств в агропромышленном комплексе, выделены типичные следственные ситуации первоначального этапа их расследования. Освещено содержание понятия типичной следственной ситуации, приведены основные тактические задачи расследования по каждой ситуации.

Ключевые слова: преступления в бюджетной сфере, типичная следственная ситуация, агропромышленный комплекс, бюджетные средства, первоначальный этап расследования.

KIKINCHUK V. V. TYPICAL INVESTIGATIVE SITUATIONS AT INITIAL STAGES OF INVESTIGATING LARCENIES OF BUDGETARY FUNDS WITHIN AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX

With the adoption of the new Criminal Procedural Code of Ukraine activity of the pre-trial investigation agencies, including divisions of internal affairs agencies in the whole aimed at the direct detection and investigation of criminal offenses has changed. This is due to the amendment to the semantic content of certain categories, like conducting investigative (search) and other actions, setting examinations, involving experts and specialists; enlarging the duties of the participants of criminal proceedings; partially modification of the measures of guaranteeing criminal proceedings, etc. These circumstances demand a new coordination of realizing the procedure of criminal proceedings and correspondently the need to increase such a scientific category as forensic method.

An important element for forming the effective method of investigating certain types of crimes is investigative situations and the corresponding algorithm of actions. Choosing the correct sequence of any procedural, investigative (search) and secret investigative (search) actions while detecting any crime, will help to reduce statistics about violation of procedural terms of investigation set by the legislation. That is the key of fast, efficient, complete, effective and impartial investigation. Crimes involving the use of budget resources within agro-industrial complex are not exception.

Taking into consideration the above stated and forensic features of such criminal offences the author distinguished typical investigative situations at initial stages of their investigation. Content of the notion «typical investigative situation» is elucidated; the basic tactical tasks of investigating each situation are presented.

Keywords: crimes in the budget sphere, typical investigative situation, agro-industrial complex, budgetary funds, initial stage of investigation.

УДК [343.3/7:004]:31

В. В. МАРКОВ,

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
начальник факультету підготовки фахівців для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею
людьми Харківського національного університету внутрішніх справ*

**СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ:
МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Розглянуто методологічні особливості аналізу кількісних (статистичних) характеристик кіберзлочинності в Україні з урахуванням особливостей цього виду злочинності як об'єкта статистичного аналізу, чим і визначається актуальність теми. Проведено аналіз сучасних методологічних аспектів статистичного аналізу стану і динаміки злочинності та відзначено особливості, які повинні бути враховані при вирішенні таких завдань з урахуванням специфіки кіберзлочинності. Обґрунтовано і запропоновано використання адаптивних і узагальнених моделей, що дозволить проводити аналіз стану кіберзлочинності з урахуванням факторів, що впливають на її формування.

Ключові слова: кіберзлочинність, статистичний аналіз, адаптивна модель, узагальнена модель кіберзлочинності, фактор.